

ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ

“ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР”

ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА „ГРАЖДАНСКОПРАВНИ НАУКИ“

ЛИЛЯНА НИКОЛОВА ФИЛИПОВА-КАЙКАМДЖОЗОВА

ОСОБЕНОСТИ НА ЗАЩИТАТА НА

КРЕДИТОРИТЕ

ПРИ КАПИТАЛОВИТЕ ТЪРГОВСКИ ДРУЖЕСТВА

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен “доктор”, професионално направление: 3.6. Право, докторска програма „Гражданско и семейно право“

Научен ръководител:
Проф. д.ю.н. Живко Драганов

Варна,
2024 г.

ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ

“ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР”

ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА „ГРАЖДАНСКОПРАВНИ НАУКИ“

ЛИЛЯНА НИКОЛОВА ФИЛИПОВА-КАЙКАМДЖОЗОВА

ОСОБЕНОСТИ НА ЗАЩИТАТА НА

КРЕДИТОРИТЕ

ПРИ КАПИТАЛОВИТЕ ТЪРГОВСКИ ДРУЖЕСТВА

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен “доктор”, професионално направление: 3.6. Право, докторска програма „Гражданско и семейно право“

Научен ръководител:
Проф. д.ю.н. Живко Драганов

Рецензенти:

проф. д-р Антон Грозданов
доц. д-р Галина Йолова-Паскалева

Варна,
2024 г.

Дисертационният труд е с обем от 222 страници и се състои от увод, четири глави, заключение и списък на използваната литература. Съдържанието на отделните глави е разделено на параграфи, всяка глава завършва с обобщения и изводи.

Дисертацията съдържа една диаграма и списък на използваните съкращения.

Списъкът на използваната литература включва общо 178 източника, от които 73 на български език и 105 на английски и немски език.

Дисертационният труд е обсъден от членовете на катедра „Гражданскоправни науки“ и е насочен за защита пред научното жури.

Авторът на дисертацията е докторант на самостоятелна подготовка в катедра “Гражданскоправни науки” по докторска програма „Гражданско и семейно право” при Юридически факултет на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър”.

Публичната защита на дисертационният труд ще се проведе на открито заседание на научното жури на 10.05.2024 г. от 14:00 ч. в заседателната зала на Ректората на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър”.

Материалите по защитата са достъпни на сайта на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър” www.vfu.bg, раздел „Докторанти”.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Предмет и обект на изследването

Предмет на изследването са особеностите на защитата на кредиторите на капиталовите търговски дружества в контекста на търговското право и специфичните разпоредби според действащото в страната законодателство.

Изследва се националната и европейска уредба на защитата на кредиторите, въпросите относно спецификите на ограничената отговорност на съдружниците, които следва да се вземат предвид при нормативното уреждане на защитата на кредиторите и различията в законодателните подходи в някои водещи правни системи.

С оглед на преимущественото разпространение на капиталовите търговски дружества в България, Европа и по света, е извършен анализ както на уредбата, така и на доктринални становища от различни правни системи. В повечето Европейски държави особеностите на защитата на кредиторите са били обект на изследване в различните си аспекти във връзка с актуални промени в дружественото право на съответните държави. Отделено е внимание на тенденциите свързани с намаляването или премахването на законоустановения минимален капитал на дружествата с ограничена отговорност и последиците по отношение на защитата на кредиторите.

Уредбата на защитата на кредиторите е била предмет на малко изследвания в българската правна доктрина, както от гледна точка на гражданското право, така и във връзка с особените рискове, възникващи за кредиторите на капиталови търговски дружества. Темата е била изследвана главно в рамките на цялостни систематични курсове по търговско право в отделни статии. В този смисъл липсва цялостно научно изследване на нормативната уредба, свързана със защитата на кредиторите, обвързващо търговско-правните аспекти и приложимостта им, предвид развитието на търговските отношения в съвременните условия в България, както и в Европейското законодателство.

Актуалност

Изложеното по-горе обуславя необходимостта от цялостно и комплексно изследване на поставените въпроси.

Отговорността на съдружниците в капиталовите търговски дружества е ограничена. Техните кредитори не могат да разчитат на удовлетворяване на своите вземания от личното имущество на съдружниците и това повишава риска за тях. Търговското право предвижда редица норми, които в по-голяма или в по-малка степен защитават интереса на кредиторите, така че да не се допусне или да се ограничи увреждането им поради ограничената отговорност на съдружниците. Една част от мерките са приети у нас са резултат от хармонизацията на законодателствата на държавите от ЕС.

От възникването на самостоятелната правосубектност на капиталовите търговски дружества и ограничената отговорност на съдружниците им, въпросът за защитата на кредиторите заема централно място. Неговите многобройни аспекти във връзка с дружественото, договорното право и несъстоятелността, поставят ежедневни практически задачи пред всеки юрист работещ в сферата на търговското право.

Необходимостта от изследване на Правото на ЕС във връзка със създаването на правила за съгласуване на гаранциите за кредиторите, които държавите-членки изискват от капиталовите търговски дружества.

Темата е актуална и поради значимостта на защитата на кредиторите за сигурността на оборота, произтичаща от рисковете за кредиторите, свързани с ограничената отговорност на съдружниците на капиталовите търговски дружества, имайки предвид, че тези дружества са основни участници в ежедневната търговска дейност. Съвременните практически проблеми които стоят пред правната наука във връзка със защитата на правата на кредиторите и осигуряване на стабилност на търговският оборот, все по-често изправят доктрината и съдебната практика пред предизвикателството да бъде постигнат компромис

между ограничената отговорност на съдружниците и акционерите, в случаите когато дейността им е довела до противоположен резултат, и възможността да бъдат защитени правата на добросъвестните кредитори.

Научно изследователска теза

Широкото разпространение на капиталовите търговски дружества и тенденцията към намаляване на законово установения минимален размер на капитала при дружествата с ограничена отговорност, поставят под въпрос защитата на кредиторите посредством набирането и покритието на капитала. Това налага изследване на съществуващите норми на търговското право в тяхното развитие, а също и анализ на нормите в други правни системи.

Защитата на кредиторите при капиталовите търговски дружества се отличава със специфични особености, които се определят от ограничената отговорност на съдружниците и това обуславя необходимостта от специални правила, които да създадат необходимите гаранции за правата и интересите на кредиторите на тези дружества. Защитата на кредиторите на капиталовите търговски дружества се постига с комплекс от норми, не само от областта на търговското право, нормативната уредба на счетоводната отчетност, правото на ЕС и субсидиарно гражданското право.

Научна задача и научна цел

Научната цел на дисертацията е да се направи комплексно теоретично изследване на правната уредба на защитата на кредиторите при капиталовите търговски дружества от гледна точка на търговското право като се разгледат предпоставките за възникване на рисковете, свързани с ограничената отговорност и се систематизират възможностите за защита на кредиторите. Да се анализират ресурсите за изясняване на спорните въпроси в теорията и практиката, както и да се проучат възможностите за подобряване на нормативната уредба и да се направят предложения *de lege ferenda*.

За постигане на определената цел, авторът си поставя следните задачи:

Да бъдат изяснени специфичните рискове за кредиторите на капиталови търговски дружества, предвид регламентацията в действащото търговско законодателство, и да се потърсят съществуващите предпоставки за развитие на нормативната уредба;

Да се проследи историческото развитие на правната уредба в българското търговско право, свързана със защитата на правата на кредиторите на капиталови търговски дружества;

Да се проследи развитието и тенденциите в правната уредба във връзка с гаранциите за третите лица и в частност за кредиторите на капиталовите търговски дружества в правото на ЕС;

Да се анализира и систематизира нормативната уредба за защита на кредиторите, обусловена от ограничената отговорност и нормите за набиране и покритие на капитала, както и другите норми на дружественото право, насочени към защитата на кредиторите при преобразуване и прекратяване на търговски дружества, а също и на нормите ангажиращи отговорността на управителните органи и възможностите за защита чрез прилагането им;

Да се изяснят и систематизират нормите предоставящи възможност за алтернативни търговски и други практически подходи за защита на кредиторите на капиталовите търговски дружества;

Да се направи сравнителен анализ на нормите в други страни.

Да се изведат предложения *de lege ferenda*, които да спомогнат за развитие на разпоредбите на Търговския закон;

Методология

Като методологическа основа на изследването се използват следните научни методи: логически, системен, структурен, аналитичен, исторически, сравнително-правен, и формално-юридически метод. Разглеждат се доктриналните постановки свързани със защитата на кредиторите, анализират се съотносимите към темата нормативни

актове, разглежда се и се коментира съдебна практика по поставения в темата на дисертационното изследване проблем.

Историческият и сравнително-правният методи спомагат за изясняване на развитието на изследваната правна уредба. Чрез аналитичния метод се търсят слабостите на правната рамка и се предоставят предложения за нейното усъвършенстване.

Научна новост на изследването

Настоящото изследване се базира на съществуващите изследвания в българската търговско правна литература, както и на изследванията на правото на ЕС, научни изследвания по темата в немската, английската и американската литература. Може да се каже, че до настоящия момент в българската правна литература няма самостоятелно проучване на особеностите на защитата на кредиторите при капиталови търговски дружества. Настоящата дисертация се стреми към изследване на тези особености в българската правна система като се прави и сравнителен анализ на изследвания в други правни системи, където темата е доста по-широко разпространена.

Обем и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд се състои от 222 страници. Структурата на дисертационния труд включва увод, четири глави изводи и заключение, библиографска справка. Всяка глава се разделя на множество параграфи.

II. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ОСНОВНОТО СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Увод

Уводната част въвежда поставената теза, цел и задачи на дисертацията, методологията и стъпките на работа. Описват актуалността и значимостта на изследвания проблем, структурата и обемът на дисертацията.

ГЛАВА ПЪРВА

Възникване и развитие на уредбата на защитата на кредиторите при капиталовите търговски дружества

Първата глава се разглежда накратко възникването на капиталовите търговски дружества в Европа и в България. Уредбата им в първите български търговски закони Търговски закон от 1897 г. (по-нататък ТЗ от 1897 г. (отм.)) и Закона за дружества с ограничена отговорност (по-нататък Закона за ДОО от 1924 г. (отм.)).

Изследват се, залегналите в тези норми, правила насочени към защитата на кредиторите. Разглеждат се изискванията за реално на набиране и покритие на капитала в двата закона, както и ограниченията целящи опазването на имуществото във връзка с изплащането на дивиденди към съдружниците и акционерите. По-нататък се разглежда защитата на кредиторите при намалението на капитала, както и при преобразуването на капиталовите търговски дружества и ликвидацията им. Отделено е място на отговорността на управителните органи във връзка с покритието на капитала, както и изискванията за публичност.

§ 1. Възникване на капиталовите търговски дружества

В този параграф се описва накратко процесът на възникване на капиталовите търговски дружества в Европа. Направен е паралел към възникването на самостоятелната правосубектност на капиталовите търговски дружества в англоезичната литература и признаването на самостоятелната им правосубектност.

По нататък се преминава към анализ на първия български търговски закон, който е реципиран от най-развитите за времето си търговски законодателства. Разглеждат основните принципи на търговското право, залегнали в него, а именно: „специална строгост и усилені санкции“ към търговските субекти, предвид наличието на професионални качества, „опростена форма за сключването и доказването на сделките“ с оглед динамиката на търговския оборот, възмездност на сделките, с оглед целта на търговския стокообмен,

„повече наредби от публично правен характер“ и „универсална ориентировка“, с оглед приспособяване на нормите му към международните отношения. Имено в този закон е уредено и първото капиталово търговско дружество- акционерното дружество. Разпоредбите за ООД не са включени в Търговския закон, а в самостоятелен закон -Закона за дружествата с ограничена отговорност от 1924 г.

§ 2. Защита на кредиторите на акционерните дружества съгласно Търговския закон от 1897 г. (отм.)

В този параграф се разглеждат заложените в ТЗ от 1897 г. (отм.) разпоредби насочени към защитата на кредиторите. Законът първоначално не предвижда минимална стойност на основния капитал. Това се отчита от тогавашната правна наука като съществена непълнота. Кацаров смята, че това противоречи на самостоятелната правосубектност на дружеството, във връзка с ограничената отговорност на акционерите до номиналната стойност на акциите и липсата на задължение да участват в ръководството на дружеството. Едва през 1942 г. с министерско постановление, а по-късно през 1943 г., и със „Закона за изменение и допълнение на Търговския закон“ в чл. 151 се установява, че минимална стойност на основният капитал на акционерното дружество от 1 500 000 лв.

Важно за тази част от дисертацията е историческото изследване на основни понятия като „основен капитал“ и имущество на акционерното дружество, върху които се гради капиталовата защита на кредиторите му. От съществено значение за изследването е и разбирането за предназначението на основния капитал според тогавашната доктрина, което не се различава съществено и до наши дни: „1) да гарантира кредиторите и 2) да даде материална възможност на дружеството като отделен правен субект да реализира целите, които си е поставило.“

Съгласно Търговския закон от 1897 г. (чл. 176), набирането на капитала на акционерните дружества е осигурено, чрез норми като задължението за лихви при незаплащане на номиналната стойност на акциите, кадуциране на акциите на изключения съдружник, като той продължава да дължи заплащането на 50% от номиналната им стойност. Реалното набиране на капитала е осигурено също, посредством оценка на непаричните вноски от вещи лица определени от съда.

Покритието на капитала се постига чрез ограничаване на правата на учредителите да договарят привилегии. Дивидентите се изплащат от чистата печалба, след като са покрити дружествените разходи и миналите загуби. Добросъвестно получените дивиденти не могат да бъдат искани от акционерите, което по аргумент от противното би могло да означава, задължение за връщане при доказана недобросъвестност.

Като задължителен елемент от устава, увеличението и намалението на капитала се извършват с решение на общото събрание по реда на промяната на устава, с квалифицирано мнозинство. За намаление на капитала се изисква разрешение от съда след изслушване на кредиторите и проверка на последния финансов отчет, който следва да отразява наличие на гаранции за кредиторите. Вземанията на кредиторите, които се противопоставят на намалението, следва да бъдат удовлетворени или обезпечени.

При преобразуване законът предписва отделно управление на имуществото на прекратеното дружество до удовлетворяване на кредиторите му. Предвидено е също с решението за сливане /единственото предвидено в закона преобразуване/ да се отправи покана до кредиторите, които могат в шестмесечен срок да предявят вземанията си. При неспазване на задължението за отделно управление, членовете на управителния съвет на приемащото дружество носят солидарна отговорност пред кредиторите на сливащото се дружество. Кредиторите на сливащите се дружества следва да бъдат

удовлетворени или обезпечени до размера на имотите на съответното дружество-длъжник.

Отговорността на управителните органи във връзка с капиталовата защита на кредиторите включва задължение на управителният съвет да свика общото събрание при загуба, на стойност повече от половината от капитала. То е което се произнася за съществуването или прекратяване на дружеството. За разлика от съвременната уредба се предвижда лична солидарна отговорност на членовете на съвета на директорите на акционерното дружество пред кредиторите, при недействителност на извършените вноски или незаконосъобразно изплащане на дивиденди. Те носят лична отговорност за грубо нарушение на задълженията на добрия търговец, при несъстоятелност или ликвидация на дружеството. Всеки член на управителния съвет дължи парична гаранция за своята дейност.

Важен елемент свързан с публичността е уредбата на първият търговски регистър, въведен в България от ТЗ от 1897 година (отм.). Във връзка със защитната роля на капитала, е важно възникването и развитието на търговското счетоводство, в което е положено началото на познатия и в съвременното счетоводство принцип на предпазливостта.

§ 3. Защита на кредиторите на командитните дружества с акции, съгласно Търговския закон от 1897 г. (отм.)

Защитата на кредиторите, предвидена в закона във връзка с акционерното дружество, е предмет на предходния параграф и тя е приложима за кредиторите на КДА. Специфичните за това дружество законови разпоредби, свързани със защитата на кредиторите са следните:

(1) Законово определената стойност на капитала на КДА е равна на тази за акционерното дружество. Във връзка с набирането и покритието на капитала, акционерния капитал на КДА се набира с подписка съгласно изискванията за акционерното дружество.

Учредителите на дружеството са комплементарите, които съгласно стария търговски закон чл. 220 следва да внесат капитал равен на 1/10 част от капитала внесен от ограничено отговорните съдружници. Подобно изискване не съществува в съвременния търговски закон. Учредяването на дружеството се извършва с нотариално заверен дружествен договор.

(2) Във връзка с разпределението на дивидентите и покритието на капитала важат изискванията към останалите търговски дружества, съгласно които дивиденти следва да се разпределят от чистата печалба на дружеството. Размерът на дължимият дивидент към неограничено отговорните съдружници е предмет на дружествения договор.

(3) Управлението на дружеството се възлага на неограничено отговорните съдружници, които са по закон членове на управителния съвет. Те отговарят неограничено и солидарно за задълженията на дружеството. По този начин правата дружествените кредитори са защитени в по-голяма степен от тези на кредиторите на АД, тъй като могат да търсят изпълнение на задълженията от членовете на управителния съвет на дружеството. Акционерите имат важна функция при изплащането на дивидентите, като членове на общото събрание на акционерите и проверителния съвет. Комплементарите, като членове на Управителни съвет, отговарят за истинността на платимите дивиденти. Те нямат интерес да прехвърлят повече от дължимото като дивидент имущество към собственото си лично имущество, тъй като в случай, че дружеството не може да изпълни задълженията си те носят неограничена солидарна отговорност спрямо неговите кредитори.

(4) Кредиторите на дружеството могат да получат от вписания в търговския регистър дружествен договор, имената и адресите на неограничено или т.нар. в закона „лично“ отговорни съдружници, както и описание на направените от тях вноски в дружеството.

§ 4. Защита на кредиторите на дружествата с ограничена отговорност съгласно Закона за ДОО от 1924 г. (отм.)

Законово определеният капитал за ООД съгласно Закона за ДОО от 1924 г. (отм.) е 200 000 лв., увеличен през 1942 г. на 500 000 лв.

Нормите, осигуряващи набирането на капитала включват, задължение за лихва, при незаплащане на дължимите вноски, забрана за опрощаване и прихващане на задължението за вноска, солидарна отговорност на съдружниците за невнесения дял. Неизправният съдружник може да бъде изключен а делът му кадуциран. За разлика от акционерното дружество, при ООД, непаричните вноски не подлежат на независима оценка от съда, но съдружниците отговарят пред дружеството за положената грижа на добрия търговец във връзка с това.

Уредбата по отношение на дивидентите не се различава съществено от тази при акционерното дружество. Получените добросъвестно дивиденти от страна на съдружниците не подлежат на връщане. Забранено е придобиването и вземането в залог на собствени дялове освен с цел унищожаването им и то ако делът е внесен изцяло. Заплащането на придобития дял се извършва подобно на дивидентите от чистата печалба на дружеството. Ако е договорено с дружествения договор е допустимо събирането на допълнителни вноски за покриване на загубите. Връщането им се обявява в държавен вестник 3 месеца, преди да бъде осъществено. В дисертацията това се отчита като добра мярка за публичност, приложима в съвременната правна уредба.

Намалението на капитала при ООД се извършва по реда на промяна на дружествения договор и се вписва в търговския регистър. Решението се обявява в държавен вестник, като се дава три месечен срок на кредиторите да предявят своите вземания. Противопоставянето на кредиторите на решението за намаляване на капитала, е предпоставка за изплащане на задълженията или тяхното обезпечаване. За причинените на кредитори вреди, възникнали поради невярно декларирани обстоятелства, управителите отговарят солидарно с дружеството до размера, в който не са били удовлетворени.

Прекратяването на дружеството се следва от процедура по ликвидация, която цели удовлетворяване на кредиторите от имуществото на дружеството. Кредиторите имат 6 месечен срок, след отправена публично покана, да предявят вземанията си.

Сливането на дружествата с ограничена отговорност съгласно Закона за ДОО от 1924 г. (отм.) директно препраща към уредбата в ТЗ от 1897 година (отм.).

Управителите дължат обезщетение към дружеството при неправомерно разпределение на дивиденди, връщане на дялове или допълнителни вноски, изплащане на лихви, придобиване на дружествени дялове или вземането им в залог, както и за направени плащания, след като са били длъжни да поискат обявяване на дружеството в несъстоятелност. Предвидена е и отговорност на управителите спрямо кредиторите.

По същество в тези първи търговско-правни норми в България се поставя началото на нормите за набиране и покритие на капитала; защита на кредиторите при прекратяване и преобразуване на дружества, при намаление на капитала и чрез отговорността на органите на управление пред трети лица, нормите за публичност, чрез създаването на първия търговски регистър към съответните областни съдилища. Въведени са важни понятия като основен капитал, чисто имущество и други.

ГЛАВА ВТОРА

Защита на интересите на кредиторите в дружественото право на ЕС

Втората глава е посветена на дружествено-правните норми в Правото на ЕС, които са насочени към хармонизация на търговското право на държавите членки във връзка със защитата на интересите на кредиторите.

Европейският съюз е приел повече от двадесет директиви в областта на дружественото право и те са транспонирани в

националните законодателства. Създадени са три наднационални дружествени форми. Съдът на ЕС, чрез съдебната си практика, също оказва влияние върху развитието на Европейското дружествено право. Нормите с непосредствен ефект на европейското дружествено право са малко на брой. Повечето от европейско-правните норми изискват транспониране от страните членки на съответните директиви в местното законодателство.

Европейското дружествено право се базира на свободата на установяването съгласно Чл. 49 от Договора за функционирането на Европейския съюз, който забранява мерки, представляващи пречки за свободата на установяването, както на физическите лица, така и на търговски дружества и техни клонове или дъщерни дружества. Най-същественият за настоящото изложение принцип е заложен в чл. 50, параграф 1 и 2, б. ж) от ДФЕС. Там се определя, че Европейският парламент, Съветът и Комисията изпълняват функциите, които са им възложени посредством координирането до необходимата степен на гаранциите, които се изискват от държавите-членки от дружествата. Целта е да се защитят интересите на техните членове и на третите лица, с оглед тези гаранции да станат равностойни в целия Съюз, а кредиторите следва да се разглеждат като съществена част от третите лица към които са насочени тези гаранции.

§ 1. Развитие на дружествено право на ЕС

Поради голямата законодателна активност на ЕС, за по-добра прегледност, в изследването е възприето разделянето на етапи на дружественото право на ЕС, прието от Горриц. Според него развитието на дружественото право на ЕС може да бъде разделено на четири етапа с различна интензивност на законодателната дейност.

Направена е обзор на развитието на търговско-правните и дружествено-правните норми на ЕС. Още приемането на Първата директива на Съвета (68/151/ЕИО) и Втората директива (77/91/ЕИО), е насочено към хармонизация на капиталовите изисквания и

публичността и по този начин към защитата на кредиторите. В законодателна дейност следва приемането на норми свързани със счетоводната отчетност и реалното оценяване на активите и пасивите, за оценка на чистото имущество на дружеството. Тези норми допринасят за покритието на капитала на дружеството и не позволяват изплащане на дивиденди към съдружниците, за сметка на кредиторите. Приети са и директиви във връзка с публичността, уредбата на едноличните дружества с ограничена отговорност, презграничните преобразувания и др.

Дисертацията разглежда предложените от ЕС реформи по отношение на акционерните дружества и съответстващите им дружествени форми във връзка с набирането и покритието на капитала, посредством Инициативата SLIM, създадена от Европейската комисия през 1996 г., като работна група за опростяване на Първата и Втората директиви. В резултат на тази инициатива е издаден Доклад на „Групата експерти по фирмено право на високо ниво относно модерната регулаторна рамка на дружественото право в Европа“. (известна също като „SLIM-Plus“). Експертите от „SLIM-Plus“, предлагат да бъде разработена изцяло нова система за капиталова защита. Основните характеристики на алтернативната система предвиждат премахването на изискването за минимална стойност на капитала, а основен елемент на новата система за капиталова защита се предлага да бъде проверката за платежоспособност, която следва да се състои от балансов тест и тест за ликвидност.

Въз основа на доклада, Комисията оформя бъдещето на Европейското дружествено право, като на 21 май 2003 г., издава документ „Модернизиране на дружественото право и подобряване на корпоративното управление в Европейския съюз – „План за напредък“. Съгласно с този „План за напредък“ Европейските институции приемат множество актове. Биват модифицирани някои стари директиви, посредством тяхното опростяване и модернизация. Първата и Втората директиви, както и директивите за сливанията и разделянията са

променени съответно с Директива (2003/58/ ЕО), Директива (2006/68/ЕО) и Директива (2009/109/ЕО). По късно множество директиви са частично кодифицирани в Директива 2017/1132/ЕС.

§ 2. Европейски дружествено правни норми за защита на кредиторите

В този параграф се разглежда защитата на кредиторите в Правото на ЕС във връзка с набирането и покритието на капитала, преобразуването на търговски дружества, изискванията за счетоводното отчитане и задълженията за публичност.

Хармонизацията на защитата на кредиторите се е очертала като важна грижа на Европейското дружествено право. Защитата на кредиторите чрез набирането и покритието на капитала, както и нормите свързани с увеличаването и намаляването на капитала на акционерните дружества и съответстващите им дружествени форми в страните членки, са въведени от Европейската общност чрез Втората директива (77/91/ЕИО) – по-късно кодифицирана в Директива 2017/1132/ЕС. Чрез нея се установява минимален уставен капитал за акционерните дружества в размер на 25 000 EUR. Директивата съдържа също изисквания за минимално съдържание на учредителните актове на акционерните дружества. Въпреки първоначалните намерения, Директива (77/91/ЕИО) не урежда отношенията във всички капиталови търговски дружества и не обхваща дружествата с ограничена отговорност.

Наред със забраната за продажба на акции под номиналната им стойност Директива (77/91/ЕИО) задава и строги правила за извършване непаричните вноски, посредством изискването за оценка от един или няколко независими експерти.

Съгласно Втората директива изплащането на дивиденди е позволено само ако нетните активи, отразени в годишните доклади на дружеството, покриват сумата от записания капитал и резервите преди и след изплащането. Нарушенията на тези забрани, водят до задължение за акционерите за връщане на незаконно изплатените

дивиденди, ако са знаели или са могли да знаят за незаконосъобразността. Отделно Директивата вмениява на управителните органи задължение да свикат общото събрание на съдружниците, когато загубите достигнат 50% от капитала на дружеството. Това задължение не е скрепено със санкция при неизпълнение, съгласно директивата.

Покритието на капитала съгласно чл. 15, параграф 1, буква а) от Директива (77/91/ЕИО) се постига и чрез редица ограничения във връзка с обратното изкупуване на акции. То не е забранено, но е ограничено, до 10% от капитала, и то със средства годни за изплащане на дивиденди. Предмет на такива сделки могат да бъдат акции, които са били напълно изплатени. Придобитите от дружеството собствени акции на стойност по-голяма от 10% от записания капитал, следва да бъдат отчуждени в срок до три години от придобиването им, в обратен случай, те се обезсилват.

Усилията на ЕС за уеднаквяване на правната рамка и улесняване на дейността на дружествата в повече от една държава, оказват косвено влияние на защитата на кредиторите. Правилата за трансграничните преобразувания на дружества са транспонирани в българското законодателство посредством множество директиви. Във връзка със защитата на кредиторите при преобразувания, общата рамка е кодифицирана в Директива (ЕС) 2017/1132, която обединява текстовете на действащите, към момента на кодификацията директиви. Член 99 до 101 вкл. на Директива (ЕС) 2017/1132 поставя изискване законодателствата на държавите членки да предвидят подходяща система за защита на интересите на кредиторите на вливащите се или сливащи се дружества, чиито вземания са възникнали и падежът им не е настъпил преди обявяване на плана за сливането. Препоръчва се на държавите членки да предвидят в законодателството си норми, които да гарантират вземанията на кредиторите, но само тогава, когато финансовото положение на преобразуващите се дружества прави

защитата необходима и ако кредиторите не разполагат вече с такива гаранции.

Друг важен елемент от значение за защитата на кредиторите, съгласно Правото на ЕС е счетоводното отчитане и изискванията за оценка на активите, която влияе върху изчисляването на стойността на нетните активи, отразяването на годишния резултат, и по този начин на максималната стойност на дивидентите за разпределяне. Втора директива /77/91/ЕИО/, не съдържа предписания за съставянето на баланса, така следва да се прилагат предписанията за оценка на активите на Директива 2013/34/ЕО. Параграф (16) от преамбюла на тази директива установява приложението на принципът на предпазливостта в счетоводството. Във връзка с него съгласно чл. 6 параграф 1 б. „в“ се признават само печалби, реализирани към датата на баланса. Съгласно чл. 6 параграф 1 б. „и“ от същата директива се прилага и принципът за оценка на позициите във финансовия отчет според тяхната покупна цена и производствените разходи. Принципът на предпазливостта намира изражение още и в чл. 12, параграф 12 на директивата, според който провизиите обхващат пасиви (задължения или загуби), чийто характер е ясно определен, и които към датата на баланса има вероятност или е сигурно, че ще възникнат.

Съществени за защитата на кредиторите са също гаранциите, които се създават от Правото на ЕС за представяне на равностойна счетоводна информация за финансовото състояние на дружествата, във всички държави членки. Такова уеднаквяване се постига чрез Четвъртата, Седмата и Осмата директиви, кодифицирани в Директива 2013/34/ЕО. Тя цели да засили надеждността на финансовите отчети на дружествата, като установи минимални изисквания, приложими към задължителния одит на годишните и консолидираните отчети. Регламент (ЕО) № 1606/2002 за прилагането на международните счетоводни стандарти хармонизира финансовата информация, представяна от публично търгуваните дружества, за да се гарантира защитата на инвеститорите.

Задължението за публичност в търговското право има важно значение за защитата на кредиторите. Във връзка с публичността Директива 2012/17/ЕС урежда взаимното свързване на централните, търговските и дружествените регистри. С нея се изменят три директиви в областта на дружественото право — 89/666/ЕИО, 2005/56/ЕО и 2009/101/ЕО (всички те сега са отменени и заменени с Директива (ЕС) 2017/1132 от 14 юни 2017 г.). Регламент за изпълнение (ЕС) 2015/884 на Комисията определя техническите спецификации и процедури, необходими за системата за взаимно свързване на търговските регистри. Регламент за изпълнение (ЕС) 2020/2244 на Комисията определя правила относно системата за взаимно свързване на бизнес регистрите (Business Registers Interconnection System- BRIS). От 8 юни 2017 г. BRIS позволява електронен достъп в целия ЕС до търговските регистри на държавите членки, чрез Европейския портал за електронно правосъдие. В заключение може да се каже, че Европейският съюз оказва съществено въздействие върху развитието на търговското и дружественото право на страните членки.

ГЛАВА ТРЕТА

Правила приложими към защитата на кредиторите на капиталови търговски дружества по българското право

§ 1. Основни понятия, функции на капитала, необходимост от защита на кредиторите при капиталовите търговски дружества

Третата глава е посветена на изследването на българските търговско-правни и дружествено-правни норми, които имат значение за защитата на правата на кредиторите. В първият параграф от тази глава изложението се спира на някои общи понятия и термини, както и на анализ на необходимостта от защита на кредиторите. Разглеждат се основни понятия като капитал, имущество, собствен капитал и

терминологичните различия, които се наблюдават в ТЗ, ЗСч и счетоводните стандарти.

С цел по-голяма яснота, която до известна степен липсва в дружественото право, е важно да се отговори на въпроса, как се отнасят понятията имущество и капитал едно към друго и кое от тях има значение за защитата на кредиторите. Широко разпространено в правната теория е схващането за капитала на търговските дружества като числова величина, която отразява стойността на вноските на съдружниците. Понятието капитал за капиталовите търговски дружества съответства точно на термина **„основен (записан) капитал“** от Националните счетоводни стандарти. Съгласно тях капитал са : „вноските на собствениците (съдружниците) съгласно дружествения договор, независимо от това, дали са изцяло внесени по отношение на предприятията, за които няма изискване за вписване на капитала в търговския регистър“. Имуществото на дружеството от своя страна обозначава правата, придобити от дружеството от вноските на съдружниците в капитала на дружеството и като резултат от търговската дейност.

Що се отнася до най-важният за защитата на кредиторите термин „собствен капитал“ или „чисто имущество“, материално-правна дефиниция може да бъде взета от Националните счетоводни стандарти: **„Собствен капитал е остатъчната стойност на активите на предприятието след приспадане на всичките му пасиви.“** Терминът, който ТЗ използва, за да означа собствения капитал е **„чиста стойност на имуществото“**. Легалното определение за чиста стойност на имуществото съгласно ТЗ чл. 247а, ал. 2 , е следното: „разликата между стойността на правата и задълженията на дружеството съгласно баланса му“.

За кредиторите е важно от кой капитал (пасивна страна на баланса) се финансира собственият капитал. Само това имущество на дружеството, което се покрива от собствения капитал на пасивната страна на баланса, допринася за защитата на кредиторите. Тази

имуществена маса представлява отговорния собствен капитал и тя се има предвид, когато се говори за защита на кредиторите посредством дружествено имущество.

В следващата част на този параграф се разглеждат функциите на капитала и по-специално неговата обезпечителна и опосредена гаранционна функция, която играе роля за защитата на кредиторите. Посредством законово определената стойност на капитала, законът се стреми да осигури имущество на дружеството, в размер най-малко равна на стойността на капитала.

Рисковете за кредиторите на капиталови търговски дружества са разгледани в следващата част от параграфа. Специфичният риск за кредиторите на капиталови търговски дружества възниква от това, че съдружниците и акционерите им, имат интерес да прехвърлят възможно най-много дружествено имущество към собственото си защитено от ограничената отговорност лично имущество. Такова прехвърляне може да стане не само чрез разпределението на дивидент в нарушение на чл. 247 а, ал. 1 и 2 от ТЗ, но също и чрез скрито разпределение на дивидент, изкупуване на собствени дялове и акции от дружеството, скрити непарични вноски и др.

Когато собственият капитал се изчерпи, възможността за опортюнистично поведението на съдружниците се променя, като се увеличава мотивацията за преследване на рискови сделки, тъй като увеличението на дела на чуждото финансиране не се отразява на риска, който те носят. Именно по тези причини, законът е въвел множество норми и забрани за разпределяне на дивиденти в ущърб на покритието на капитала. Това се прави с цел да се избегне намаляването на имуществото на дружеството, което следва да служи за изпълнение на търговската дейност и удовлетворяване на кредиторите му.

§ 2. Защита на кредиторите чрез законови разпоредби за набиране и покритие на капитала

В този параграф първо се разглеждат нормите насочени към реалното набиране на капитала, които са общи за всички капиталови

търговски дружества. Сред тях са недействителност на дружеството при неизпълнение на условието за внасяне на капитала, солидарна отговорност на учредителите за задълженията на дружеството преди учредяването, забрана за опрощаване и прихващане на вноски със задължения на дружеството, изисквания за независима оценка на непаричните вноски от вещи лица определени от ТР.

Нормите, гарантиращи реалното внасяне на капитала на ООД се съдържат в чл. 70, чл. 73 а, чл. 115, чл. 119 ал. 1 т 4 и т. 5. Чл. 120, чл. 121, чл. 124, чл. 126 ал. 1 и 2, чл. 130 и чл. 132 от Търговския закон. Намалването на капитала на ООД до 2 лв., направено с изменение на Търговския закон (ДВ, бр. 82 от 2009 г.), доведе до загуба на гаранционната функция на капитала, при тази дружествена форма.

Под страх от недействителност на дружеството, размерът на капитала, трябва да бъде определен в дружествения договор и вписан в търговския регистър. Предпоставка за вписването на ООД в търговският регистър, е капиталът да бъде поет изцяло, а 70 % от поетия капитал да бъде изплатен или внесен реално към момента на вписването в търговския регистър. Неизпълнението за вноска от съдружник води до задължение за останалите съдружници да направят това съразмерно с дяловете си. Неизпълнението на задължението за вноска може да бъде основание за изключване на неизправния съдружник, както и до задължение за лихви и отговорност за вреди.

Подкрепено е становището, че въпреки че ТЗ не съдържа изрична забрана за това, вноските не може да бъдат правени със средства на дружеството или с предоставен от него заем. Това не би било ефективно плащане, тъй като не води до реално набиране на вноските. В интерес на сигурността на оборота и защитата на кредиторите е подобна уредба да бъде предвидена в закона и по отношение на ООД така както е уредена за АД за което е направено съответно предложение de lege ferenda.

Правилата за реално внасяне на капитала на **акционерните дружества** се съдържат в чл. 70, чл. 72, чл. 73 а, чл. 165 т. 3, чл. 174, ал.

2, чл. 161 ал. 4, чл. 186, чл. 188, чл. 189, чл. 228 ТЗ. Неизпълнението на задължението за вноса има неблагоприятни последици за учредителя сред които: задължение за лихви, задължение за обезщетение за вреди, солидарна отговорност на приобретателя и прехвърлителят на поименни акции, които не са изплатени или от които произтичат други задължения към дружеството, опасност от загуба на внесената частично вноса, без да бъдат придобити членствени права. Правото на глас в общото събрание на акционерите е поставено под условие за заплащане на вноската в имуществото на АД. Дружеството не може да предоставя заеми или да обезпечения за придобиването на акции от трето лице. Емисионната стойност на акциите не може да бъде по-малка от номиналната. Важно значение за защитата на кредиторите на АД има забраната за акционерните дружества да записват акции от капитала си. По този начин кредиторите са защитени от некоректно отразяване на стойността на капитала, тъй като при записване на собствени акции, се наблюдава сливане в едно лице на кредитора и длъжника по задължението за вноса в капитала. Чл. 73 б от ТЗ, с което е транспониран чл. 11. §2 от Втора директива /77/91/ЕИО/, забранява внасяне на скрити непарични вноски при АД и КДА. Целта е да се ограничи възможността на учредителите да прехвърлят на дружеството активи на по-висока цена във вреда на дружеството, на останалите акционери и кредиторите на му.

Законово определения размер на капитала на КДА е равен на този на АД съгласно чл. 161 ал. 2, от ТЗ. Чл. 254 от ТЗ указва, че ограничено отговорните съдружници са обект на избор от учредителите – лично отговорни съдружници. Размерът на вноските на съдружниците се определя в устава. Няма изискване за минимална стойност на вноските на неограничено отговорните съдружници. В теорията няма единство по отношение на това от кои вноски се образува капитала на дружеството. Част от изследователите приемат, че имуществото на дружеството се формира от вноските на неограничено отговорните съдружници и капитала разделен на акции.

Други изследователи твърдят че вноските на неограничените съдружници не са част от капитала на КДА и непаричните вноски не са предмет на проверка съгласно чл.72 и чл. 73а от ТЗ. Голева обратно смята, че този размер се определя в устава на КДА, а вноските подлежат на проверка съгласно чл.72 от ТЗ. Имайки предвид, изричното изискване на чл. 255 от ТЗ вноските да бъдат вписани в устава на КДА, и че съгласно чл. 260 от ликвидационният дял на съдружниците се определя от направените вноски е редно уставът да съдържа стойността на внесените от неограничено отговорните съдружници вноски. Така или иначе ТЗ не дава яснота по този въпрос, нито по въпроса за размера на вноските дължими от неограничено отговорните съдружници и или за задължението им да ги внесат в определен размер. Не са приложими по аналогия с чл. 188 нито санкциите на чл. 189 и следващите от ТЗ, тъй като те ясно касаят акциите и вноските свързани с тях. Биха могли да бъдат приложени по аналогия изискванията на ТЗ за комплементарите в командитното дружество съгласно чл. 99 във вр. с чл. 82 от ТЗ, но доколкото не е изрично записано в ТЗ, че за КДА се прилагат нормите за командитните дружества по отношение на неограничено отговорните съдружници и това също е спорно. Все пак следва да се отбележи, че тези празноти в законодателството могат и следва да бъдат запълнени от устава на КДА.

В следващата част от изследването се разглеждат нормите осигуряващи покритието на капитала при капиталовите търговски дружества. Когато се говори за покритие на капитала, се разбира поддържането на масата на имуществото от страна на дружеството на ниво по-голямо или равно на стойността на регистрирания капитал.

Основните норми, осигуряващи покритието на капитала на ООД се установени в чл. 118 ал. 2, чл. 133 и чл. 138 ал. 3. ТЗ. Те съдържат: забрана за уговаряне на възнаграждение за учредителите, уредена в чл. 118 ал. 2. ТЗ и забрана за връщане на дялове и уговаряне на лихви за тях съгласно чл. 133 ТЗ, докато съществува дружеството. Забраната за договаряне на лихви в чл. 133 ал. 2 ТЗ следва да се тълкува

в посока, че възнаграждението на съдружниците за участие в дружеството следва да бъде съответната част от балансовата печалба, а не под формата на лихви.

Чл. 138 ал. 2 от ТЗ урежда задължението за свикване на извънредно общо събрание когато загубите на дружеството надхвърлят $\frac{1}{4}$ от капитала му, и когато чистата стойност на имуществото на дружеството, спадне под размера на вписания капитал. При дружествата с нисък капитал тази мярка за ранно предупреждение е напълно безполезна. За разлика от уредбата при АД не е указано какво следва да се реши на така свиканото общо събрание, във връзка с това е направено съответно предложение *de lege ferenda*.

По-нататък е разгледана е една спорна норма от ТЗ, със значение за защитата на кредиторите, каквато е възможността за едностранно напускане на съдружник с тримесечно предизвестие и уреждането на имуществените последици от него съгласно чл. 125, ал. 2 ал. 3 от Търговския закон. Нормата е предмет на противоречива съдебна практика. За съжаление Тълкувателно решение № 1 от 31.05.2023 г. на ВКС по тълк. д. № 1/2020 г., ОСТК, не доведе до по-ясно тълкуване. С него само беше потвърдено, че напускащият съдружник не може сам да подаде промяната за вписване. По това тълкувателно дело не беше поставен въпроса за имуществените последици от напускането на съдружника, които могат да бъдат в ущърб на кредиторите. Упражняването на правото да получи паричната равностойност на дружествения дял, въз основа на счетоводния баланс към края на месеца, през който е настъпило прекратяването, може да доведе до намаляване на имущественото покритие на капитала на ООД. Така по същество възниква необходимост от намаляване на капитала по строго определения от закона ред, защитаващ правата на дружествените кредитори. Напускането без да се налага намаляване на капитала би било допустимо, ако изплащането на дела не накърнява покритието на капитала или ако съдружник/ци или трето лице изкупят дела. В противен случай, ако не са уредени имуществените отношения,

бившият съдружник също се нарежда наравно с кредиторите на дружеството с вземането за дружествения си дял.

Друг спорен въпрос разгледан в следващите редове на дисертацията е липсата на уредба на придобиване на собствени дялове. След исторически и сравнителен анализ е направено предложение *de lege ferenda* подобно придобиване да се допуска само ако заплащането на дружествените дялове е направено със средства годни да послужат за разпределение или с други думи от чистата печалба на дружеството. По този начин интересите на кредиторите ще бъдат защитени.

В следващата част от изложението се поставя въпросът за свободното връщане на допълнителните парични вноски при ООД и необходимостта от третирането им като част от капитала. По причина, че съгласно чл. 134 от ТЗ, допълнителните парични вноски имат конкретно предназначение, те се правят от съдружниците за покриване на загуби и временна нужда от парични средства и с цел опазване на правата на кредиторите е предложено съответно да се приложи чл. 153 от ТЗ. След исторически и сравнителен анализ е направено предложение *de lege ferenda* забраняващо дружеството да връща допълнителни парични вноски, направени за покриване на балансовата загуба освен ако след връщането им чистата стойност на имуществото продължава да отговаря на условието да бъде не по-малка от капитала на дружеството.

Следва разглеждане на нормите за покритие на капитала на АД. Във връзка с това най-важен е Чл. 247 а., който позволява разпределяните на дивиденди и лихви съгл. чл. 190, ал. 2, ако чистата стойност на имуществото за съответната година намалена с дивидентите и лихвите подлежащи на изплащане, съгласно проверки и приет финансов отчет, е по-малка от капитала на дружеството плюс фонд „Резервен“ и другите фондове, които дружеството е длъжно да образува по закон или устав.

За разлика от нормите регулиращи дружествата с ограничена отговорност, при акционерните дружества все пак съществува норма,

която ангажира отговорността на акционерите за неправомерно получени дивиденди ако са извършени плащания, без да са налице предпоставките посочени по-горе. Съгласно 247 а, ал. 4, в такъв случай, акционерите не са длъжни да върнат получените суми, освен ако дружеството докаже, че са знаели или са могли да узнаят за липсата на предпоставките за изплащане на дивиденди съгласно чл. 247 а ал. 1-3. Тоест отговорността на акционерите може да бъде ангажирана от страна на дружеството, след доказване на умисъл за злоупотребата с право. Кредиторите не са легитимирани по закон да подадат иск по този член.

Член 222 ал. 3 ТЗ задължава управителните органи да свикат общо събрание, в случай че загубите надхвърлят една втора от капитала. Съгласно 252, т. 5 ТЗ когато чистата стойност на имуществото на дружеството по чл. 247 а, ал. 2 спадне под размера на вписания капитал, и в срок една година общото събрание не вземе решение за намаляване на капитала, за преобразуване или прекратяване, дружеството следва да се прекрати от окръжния съд по седалището на дружеството по искане на прокурора.

По-нататък дисертацията в детайли разглежда забраната за придобиване на собствени акции съгласно чл. 187 а и следващите от ТЗ. Както беше описано по-горе това е част от част от Европейската уреда съгласно чл. 15, параграф 1, буква а) от Втората директива, транспонирана в българския Търговски закон. Опасностите за кредиторите и акционерите от придобиването на собствени акции, са свързани с възмездното придобиване на акции, което води до отклоняване на средства от нормалната дейност на АД по посока на акционерите и намаляване на дружественото имущество. Притежаването на собствени акции води до опасност от деформирането на контрола върху АД, тъй като качествата на АД и акционер се сливат в едно, по тази причина правата върху придобитите собствени акции се суспендират.

По отношение на КДА, може да се отбележи, че не е изчерпателно уредено в ТЗ правото на дивидент на неограничено отговорните съдружници в КДА. В литературата се приема, че размерът на дължимите към тях дивиденти следва да бъде предмет на устава съответно учредителния договор. Така или иначе е ясно, че неограничено отговорните съдружници физически лица имат по-малко мотивация за опортюнистично поведение във връзка с разпределянето на дивиденти, тъй като тяхното собствено имущество може да послужи за удовлетворяване на дружествените кредитори, в случай че КДА не разполага с достатъчно имущество, за да бъдат удовлетворени.

Съществена за настоящото изследване е възможността неограничено отговорни съдружници да бъдат и юридически лица и в частност капиталови търговски дружества. Те разбира се ще отговарят за задълженията на КДА с цялото си имущество, но ефектът от неограничената отговорност ще бъде ограничен именно до това имущество. Техните съдружници от своя страна няма да носят отговорност за задълженията на дружеството и по този начин ще имат същата мотивация за опортюнистично поведение спрямо имуществото на дружеството каквато се приема, че имат всички други съдружници на капиталови търговски дружества. По този начин кредиторите на КДА действително ще разполагат с още един длъжник освен самото КДА, а именно неограничено отговорния съдружник капиталово търговско дружество, но ако то не разполага с имущество или имущество му е разпределено към съдружниците му това няма да доведе до подобряване на тяхната защита.

В следващата подточка от дисертацията се разглеждат нормите свързани с намаляването и увеличаването на капитала и връзката им със защитата на кредиторите. За разлика от увеличаването на капитала, намаляването му крие рискове за дружествените кредитори. По тази причина ТЗ предвижда те да бъдат уведомени за предстоящото намаляване на капитала чрез ТР, за да могат да предявят вземанията си. Намаляването на капитала на ООД е уредено в чл. 149-153 от ТЗ.

Съгласно чл. 150 ал. 2, кредиторите на дружеството имат 3 месечен срок да изразят несъгласието си с намаляването. В случай на несъгласие съгласно чл. 153 от ТЗ намаляването на капитала може да бъде вписано едва след като вземанията на съответните кредитори бъдат удовлетворени или обезпечени. Правилата за защита на правата на кредиторите при намаляване на капитала на АД са уредени в чл. 202-203 ТЗ. За кредиторите по вземания възникнали преди обявяване на решението за намаляване на капитала Чл. 202 от ТЗ препраща към правилата за ООД в чл. 150-153 ТЗ, които се прилагат съответно за АД и КДА.

При АД правилата за защита на кредиторите не се прилагат при намаляване на капитала обезсилване или унищожаване на собствени акции или такива придобити безвъзмездно или със средства, които съгласно чл. 247 а от ТЗ са били годни за изплащане на дивиденди. В този случай се образува резерв на стойността на изкупените акции съгласно чл. 187 в ал. 4. От ТЗ, който може да се изплаща след намаляване на капитала. Това е така, тъй като това намаляване е в интерес на кредиторите.

(3) Увеличаване и намаляване на капитала на КДА

При КДА чл. 259 ал. 1 от Търговския закон изрично ограничава действията на общото събрание на акционерите, в което право на глас имат изключително командитните акционери, във връзка с промяна на устава. Съгласно този член приемането и промяната на устава става със съгласието на неограничено отговорните акционери, а тъй като увеличаването и намаляването на капитала се извършва посредством промяната на устава това се отразява и на тези решения. В резултат на тази уредба вземането на такива решения при КДА е още по-утежнено. По аналогия се прилагат нормите за защита на кредиторите на акционерното дружество, разгледани по-горе. Личната солидарна отговорност на неограничено отговорните съдружници и в този случай служи като допълнителна гаранция за кредиторите, които могат да се удовлетворят от тяхното имущество.

§ 3. Защита на кредиторите при прекратяване, ликвидация, продажба на търговско предприятие и дружествени дялове

От гледна точка на защитата на кредиторите, прекратяването на едно търговско дружество е действие, което несъмнено носи риск за правата им, тъй като юридическото лице-длъжник престава да съществува, по този начин кредиторът е поставен пред риска вземанията му да не бъдат удовлетворени. По тази причина Търговският закон е предвидил производството по ликвидация, което е насочено към защита на кредиторите. Производството по ликвидация на търговските дружества е уредено в глава XVII, чл. 266-274 и в чл. 156, който се отнася само за ООД във връзка с избора на ликвидатор.

Задължение на ликвидатора е да довърши сключените сделки, да събере вземанията и да изплати задълженията на дружеството. Ликвидацията се обявява в търговския регистър, с което се отправя покана към кредиторите да предявят своите вземания в шестмесечен срок. Поканата се изпраща лично до известните кредитори. Съгласно чл. 271 едва след като бъдат удовлетворени кредиторите, дружественото имущество може да се разпределя между съдружниците.

Следва анализ на защитата на кредиторите при прехвърляне на търговско предприятие. При тези сделки законът предписва нотариална заверка на подписа и съдържанието на сключения договор. Ако няма друго споразумение с кредиторите, отчуждителят отговаря за задълженията солидарно с правоприемника до размера на получените права. Кредиторите на търсими задължения са длъжни да се обърнат първо към отчуждителя на предприятието. Правоприемникът управлява отделно преминалото върху него търговско предприятие за срок 6 месеца от вписването на прехвърлянето. В шестмесечния срок, всеки кредитор на отчуждителя или правоприемника, чието вземане не е обезпечено и е възникнало преди датата на вписването на прехвърлянето, може да поиска изпълнение или обезпечение на правата си. Ако искането не бъде удовлетворено, кредиторът се ползва с право

на предпочтително удовлетворение от правата, принадлежали на неговия длъжник. Ал. 3 на чл. 16 а, вмения солидарна отговорност на членовете на управителния орган на правоприемника за отделното управление. Търговският закон предвижда специална защита на заетите лица, като за вписване на продажбата в ТР се изисква декларация, че няма неизплатени трудови задължения към работниците и служителите, наети от предприятието, предмет на сделката.

Следващият въпрос, който се поставя в дисертацията е каква е предвидената защита за кредиторите при прехвърляне на дружествен дял и може ли тя да бъде подобрена. Единствената предвидена отговорност при прехвърляне на дружествени дялове е солидарната отговорност на праводателя и правоприемника за дължимите към момента на прехвърлянето вноски срещу дела в капитала.

Тъй като нерядко чрез подобни сделки се прехвърлят дялове към малоимотни, ТЗ предвижда строги правила за публичност и нотариална заверка на подписите и съдържанието на договора за прехвърляне на дружествени дялове на ООД. Аргументите против утежняване на уредбата при прехвърляне на дружествен дял е, че при такива сделки имущественото състояние на дружеството не се променя. От друга страна в дисертацията се изтъква довод, че ако дружеството вече има финансови затруднения, има голямо значение кой е собственик на дружеството и какви са възможностите да го финансира със собствени или чужди средства. Изхождайки от защитата предвидена за наетите работници и служители в предприятието на дружеството, идентична с тази предвидена при прехвърляне на търговско предприятие, се изказва становище, че съответни рискове съществуват и за останалите кредитори на дружеството и те следва да бъдат защитени. Опирайки се на информационния модел от Corporate governance, авторът прави предложение de lege ferenda, предстоящото прехвърляне на дружествени дялове да се обяви в едномесечен срок в ТР. По този начин кредиторите ще могат да вземат мерки да предявят или обезпечат вземанията си.

§ 4. Защита на кредиторите при преобразуване на капиталови търговски дружества

Фокусът на изложението в следващите редове на дисертацията се измества към преобразуването на търговски дружества. Материята на преобразуването е подробно уредена в Търговския закон, в който са транспонирани множество европейски директиви, по-късно кодифицирани в Директива (ЕС)2017/1132. Материята на преобразуванията на търговски дружества е разделена на общи разпоредби, преобразуване чрез вливане, сливане, разделяне и отделяне, и преобразуване чрез промяна на правната форма.

Защитата на кредиторите при преобразуванията е уредена в чл. 263 к и чл. 263 л от ТЗ. При вливане и сливане приемащото или новоучреденото дружество управляват отделно преминалото към тях имущество за срок от 6 месеца. Кредиторите по вземания, възникнали преди датата на преобразуването могат да поискат обезпечение или изпълнение съгласно правата си. Членовете на управителните органи отговарят пред кредиторите солидарно за отделното управление.

При разделяне и отделяне съгласно чл. 263 л ТЗ, основна защита на кредиторите по вземания възникнали до датата на преобразуването е солидарната отговорност на всички дружества, участващи в преобразуването, до размера на получените от тях права. В случаите на разделяне и отделяне, когато част от имуществото преминава върху едно или повече съществуващи дружества, за всяко от приемащите дружества се прилагат съответно и правилата за отделно управление по чл. 263 к ТЗ. Когато при разделяне чрез учредяване и при отделяне чрез учредяване размерът на капитала на преобразуващото се дружество е бил по-голям от общия размер на капитала на всички новоучредени дружества, кредиторите с вземания, възникнали преди

датата на преобразуването, могат да поискат обезпечение до размера на разликата в капитала.

При преобразуване освен рисковете за кредиторите от промяна на имущественото състояние на преобразуващите се капиталовите търговски дружества, се проявяват рискове, които са свързани с ограничената отговорност и тези рискове се управляват посредством нормите за набиране и покритие на капитала.

Такива са нормите насочени към реално внасяне на капитала в чл. Чл. 263 н ал. 1 и 2 , както и чл. 264 и ТЗ, които постановяват, че съдружниците и акционерите в преобразуващо се или приемащо дружество не се освобождават от задължението за вноски, които не са изплатени изцяло. Съгласно чл. 263 л, ал. 4 ТЗ, когато размерът на капитала на преобразуващото се дружество е бил по-голям от общия размер на капитала на всички новоучредени дружества, кредиторите с вземания, възникнали преди датата на преобразуването, могат да поискат обезпечение до размера на разликата в капитала.

Съгласно чл. 262 с ал. 3 ТЗ и Чл. 262 у ал. 1 ТЗ ограничават капитала съответно на новоучреденото при вливане и сливане капиталово дружество, и размерът на увеличаването на капитала на приемащото дружество, които не може да бъдат по-големи от чистата стойност на имуществото. Контролът на тези изисквания се осъществява чрез нормата на чл. 262 ф ал. 1 от ТЗ, която изисква подготвяне на доклад от проверителите на всички дружества, участващи в преобразуването за това дали са спазени условията на чл. 262 с, ал. 3 и чл. 262 у, ал. 1, когато при преобразуване се учредява капиталово търговско дружество или се извършва увеличаване на капитала на приемащо дружество.

Към защитата на кредиторите чрез покритието на капитала е насочен и чл. 264 д ТЗ, съгласно който, при преобразуване с промяна на правната форма, размерът на капитала на новообразувано капиталово дружество не може да бъде по-голям от чистата стойност на имуществото на преобразуващото се дружество. При разделяне и отделяне чрез учредяване размерът на капитала на новоучреденото дружество не може да бъде по-голям от чистата стойност на имуществото, преминало към дружеството при преобразуването, същото ограничение се прилага и при сливане. За увеличаването на капитала на приемащото дружество при разделяне и отделяне се прилагат същите ограничения и забрани както при вливане.

Съгласно чл. 261 б, ал. 3 ТЗ, за преобразуващите се дружества се прилага съответно забраната за придобиване на собствени акции и дялове, както и за придобиване на собствени акции и дялове от трето лице за сметка на преобразуващите се дружества. Чл. 262 у ал. 3 ТЗ, прилага съответно забраната за придобиване на собствени акции при увеличаване на капитала на приемащото дружество. Забранява се увеличаване на капитала и в случай, че преобразуващото се дружество притежава акции в приемащото дружество и обратно, или ако преобразуващото се дружество притежава собствени акции.

§ 5. Защита на кредиторите и отговорност на управителните органи на капиталовите търговски дружества.

В този параграф първо се разглеждат отговорностите на управителя на ООД в светлината на защитата на кредиторите. С цел уеднаквяване на уредбата за всички капиталови дружества и в резултат на анализа включително исторически и сравнително-правен, във връзка квалифицираната грижа на добрия търговец, която се дължи както на учредителите така и от самото търговско дружество, се прави предложение de lege ferenda, управителят също да дължи грижата на добрия търговец.

В защита на кредиторите чл. 141 ал. 8 ТЗ забранява да бъде управител лице, обявено в несъстоятелност, или лице, което е било управител, член на управителен или контролен орган на дружество, прекратено поради несъстоятелност през последните две години, предхождащи датата на решението за обявяване на несъстоятелността, ако са останали неудовлетворени кредитори. С изменението на ТЗ от 1.09.2023 г. беше въведен 5 годишен давностен срок за отпадане на тези ограничения, който тече от обявяването на дружеството в несъстоятелност.

Единствената норма вменяваща имуществена отговорност на управителя е чл. 145 ТЗ. Според нея управителят отговаря имуществено за причинените на дружеството вреди. Посоченият текст визира гражданскоправната отговорност на управителя и то само по отношение на дружеството. Имуществената отговорност на управителя е възможна само в случай на неизпълнение на задълженията му. Тези задължения са към дружеството. Той не отговаря лично спрямо трети лица за задълженията на дружеството с ограничена отговорност.

Все пак съгласно българското право управителят може да бъде ангажиран с отговорността на деликвент както към съдружниците, така и към кредиторите. Такава хипотеза се съдържа в разпоредбата на чл. 152 ТЗ. Според посочения текст, ако представените данни за вписване на намаляването на капитала са неверни, той отговаря за причинените на кредиторите вреди до размера, до който те не са могли да се удовлетворят от дружеството, тази отговорност влече след себе си и наказателна по чл. 313 НК. Правният режим на отговорността на управителя има императивен характер. Съдружниците не могат да решат с дружествения договор управителят да отговаря ограничено или да не носи отговорност.

В следващата част от този параграф се разглежда отговорността на управителните органи на АД. Имайки предвид компетентността на съвета на директорите съответно управителния съвет, за вземане на решения по чл. 245 до 247 от Търговски закон, за съставяне на

годишния финансов отчет, образуване на фонд „Резервен“ и определяне на стойността на дивидентите в съответствие с изискванията на чл. 247 а ТЗ, членовете им играят съществена роля за правомерно разпределяне на дивидентите. Това правомощие е редно да бъде обвързано с носенето на отговорност за вреди от страна на управителните органи при установяване на груба небрежност, която уврежда правата на съдружниците и кредиторите. Такава възможност за встъпване в правата на дружеството от страна на кредиторите е предвидена в § 93 ал. 5 от Германския закон за акционерните дружества.

Съгласно Чл. 192. (6) в случай че бъде извършено увеличаване на капитала в нарушение на правилата за придобиване на собствени акции, членовете на управителния съвет, съответно на съвета на директорите, са солидарно задължени за вноските по записаните собствени акции.

В следващия параграф са разгледани някои въпроси свързани със защитата на кредиторите при КДА, във връзка с управителните му органи. При КДА законът предвижда изрично прилагането на едностепенната система на управление съгласно чл. 256 от ТЗ. От друга страна за разлика от съветът на директорите на АД, който се избира от общото събрание на акционерите, съставът на съветът на директорите на КДА е определен в чл. 258 от ТЗ и той се състои от неограничено отговорните съдружници. Първият спорен въпрос в българската доктрина е какъв следва да бъде броят на неограничено отговорните съдружници и от там на съветът на директорите. Следва ли да се приложи правилото на чл. 244, ал. 1 във вр. с чл. 258 от ТЗ и да се приеме, че неограничено отговорните съдружници следва да бъдат най-малко трима. Някои автори се придържат към приетото исторически от старият търговски закон становище, че минималният брой на неограничено отговорните съдружници е един. Според мен субсидиарното приложение на правилата за командитното дружество в чл. 99 от ТЗ също водят към този минимален брой на неограничено

отговорните съдружници. Трябва да се отбележи, че търговският закон не предвижда изрично, такова субсидиарно приложение на нормите за командитното дружество, по отношение на неограничено отговорните съдружници, но българската доктрина е единодушна по отношение на приложението им. Това е празнота, която следва да бъде запълнена законодателно.

Вторият съществен въпрос във връзка с членовете на съвета на директорите и тяхната неограничена и солидарна отговорност, в качеството им на комплементари е свързана с възможността тези членове на съвета на директорите да бъдат както физически така и юридически лица съгласно чл. 234 от ТЗ. Субсидиарното приложение на чл. 99 от ТЗ води също към извода, че и ограничено и неограничено отговорните съдружници в КДА могат да бъдат юридически лица. Във връзка с това следва да се отбележи, че неограничената отговорност на едно ограничено отговорно дружество - комплементар не води до съществено подобрене на защитата на кредиторите на КДА.

Следва кратко изложение във връзка с „повдигането на корпоративния воал“ и има ли то място при защитата на кредиторите в българското право. Общият извод е, че то не може да се разглежда като ефективен метод за защита, но се отчитат няколко административно правни норми, които допускат такова „повдигане на корпоративния воал. Разгледани са също някои възможности за „повдигане на корпоративния воал“ в Правото на ЕС, където има случаи, в които съдилищата игнорират корпоративната доктрина и държат съдружниците отговорни за корпоративните задължения. Тази практика се основава на разбирането, че някои дружества се контролират от един и същи съдружник и по този начин дружеството майка следва да носи отговорност за задълженията на свързаното с него дружество. Общият извод е, че в резултат на малкото си практическо приложение „повдигане на корпоративния воал“ има второстепенно значение за защитата на кредиторите в България.

§ 6. Задължения за публичност и защитата на кредиторите

В тази част от изложението се прави паралел към съвременните принципи на Доброто корпоративно управление (Corporate governance) и актуалният към момента стадий в развитието на този модел, а именно - информационният модел за защита на кредиторите.

Особено важно за капиталовите търговски дружества и техните кредитори е задължението за предоставяне на счетоводна информация. Във връзка с това българското търговско право вмениява задължение на търговците за ежегодно публикуване на годишните финансови отчети. Не по-малко значение имат правилата на счетоводното отчитане, свързани с точното и вярно отразяване на имуществото на дружествата и свързаното с това изчисляване счетоводния резултат, а от там и на средствата, които могат да с служат за разпределяне на дивиденди. Във връзка с това е направено предложение de lege ferenda за отмяна на ал. 2 на чл. 28 от ЗСч. с цел да се постигне по-голяма точност на отчитането на ДМА и по-точна информация за тях в ГФО, за предприятия с оборот под 200 000 лв., които са над 60% от общия брой на капиталовите търговски дружества.

В следващата подточка е направен преглед на възможностите за получаване на информация във връзка с кредитоспособността от фактическите действия на търговеца и посредством рейтингови агенции.

§ 7. Дружество с променлив капитал

В този параграф се прави кратък анализ на въведеното през 2023 г. със Закон за изменение и допълнение на Търговския закон Дружеството с променлив капитал, въпреки изричното му изключване от законодателя от обхвата на капиталовите търговски дружества съгласно чл. 64 ал. 3 от ТЗ. Поради смесения капиталов и персонален характер на дружеството, по-обстойно изследване е възможно едва след като бъде приложено на практика и се установят евентуално възникващите рискове за кредиторите му и начините за тяхната защита.

Тази законова промяна е израз на тенденцията, подобно на правото в други европейски страни, за отмяна на законово установената минимална стойност на капитала при някои капиталови търговски дружества.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

Сравнителен анализ

Дисертацията обосновава необходимостта от сравнително-правен анализ на разгледаните въпроси с паралелната уредба на защитата на кредиторите от англо-американската и континенталната правни системи, а също и с хармонизирането на дружественото право в ЕС.

§ 1. Особенности на защитата на кредиторите на капиталовите търговски дружества в Германия

Германската система за капиталова защита (т.нар. Kapitalschutzsystem) се характеризира с взаимодействието между принципите за набиране и покритие на капитала и на счетоводната отчетност. Тази концепция представлява пример за многостранно дружествено-правно регулиране, насочено към защита на страните по търговско-правните отношения.

Въпреки опитите за отмяна на законово определения минимален капитал, съгласно германското търговско право се изисква относително висока стойност на капитала: 25 000 Евро за дружествата с ограничена отговорност /GmbH/ и 50 000 Евро за Германското акционерно дружество.

Централен за защитата на кредиторите посредством капитала е § 30 от Закона за GmbH, той постановява забрана за изплащания към съдружниците на дружествено имущество, което е необходимо за покритието на капитала. Съгласно втората алинея на същия член е забранено връщането на допълнителни парични вноски, които са необходими за покриване на загуби и то се извършва 3 месеца след

обявяването на връщането в търговския регистър. Допълнителните парични вноски не подлежат на връщане, преди пълното внасяне на капитала на дружеството. § 31 от Закона за GmbH предвижда задължение на съдружниците за възстановяване на плащания извършени в нарушение на покритието на капитала, а ал. 2 постановява, че добросъвестно получените изплащания не подлежат на връщане освен ако са необходими за удовлетворяване на кредиторите. Придобиването на собствени дялове съгласно §33 от Закона за GmbH не е забранено, но е подчинено предписанията за запазване на капитала от гледна точка на неговото набиране и покритие. Дружеството може да придобива само такива свои дялове, които са внесени в пълен размер и единствено от имуществото, което е в размер, надвишаващ стойността на капитала.

Съгласно §57, ал. 1 от Закона за акционерните дружества (AktG) се забранява обратното изплащане на вноски, договарянето и заплащането на лихви, а също и каквито и да било изплащания към акционерите на средства, извън балансовата печалба. Ал. 1 на §57 обхваща и скритото разпределение на печалбата, което представлява изплащане на средства от активите на дружеството към съдружник или свързано с него лице, по решение на управителните органи, при условия, които не биха били приложени спрямо лице което не е свързано с дружеството. Съгласно §62 от AktG при доказан умисъл или груба небрежност, акционерите дължат връщането на престациите които са получили в нарушение на закона. Съгласно ал. 2 от §62 AktG кредиторите могат да встъпят в правата на дружеството до по този член.

Германското право подчинява заемите, получени от съдружниците и други подобни финансови инструменти на задължението за покритие на капитала. Тази проблемна област се обозначава в теорията като „заместващи капитала дружествени заеми“. Ако дружеството се намира в ситуация, в която не може да получи заеми на пазарни цени от трети лица, съдружниците вместо да предоставят собствен капитал, могат да предоставят заем. Действащото

право в Германия не забранява такова финансиране, но предоставените суми са подчинени на покритието на капитала. Съдебната практика приема, че съдружник, който е предоставил на собственото си дружество само заем вместо собствен капитал, би действал против интересите му, ако поиска връщане преди кризата във финансирането да бъде преодоляна. По отношение на дружеството с ограничена отговорност в България, подобна уредба би имала изключително важно значение, тъй като при дружествата с ниска стойност на капитала това е предпочитан начин на финансиране.

Съгл. §43 управителя на GmbH е солидарно отговорен заедно с дружеството и дължи обезщетение за извършени плащания в противоречие със задължението за покритие на капитала или за незаконосъобразно придобиване на собствени дялове.

Задължението на управителят да свика общото събрание на GmbH при загуби в размер на половината от капитала, е скрепено с наказателната норма на §84 от GmbHG, с предвидено наказание лишаване от свобода до три години при умисъл и до една година или глоба при небрежност.

Ако са извършили действия в противоречие със закона съгласно §93 (2) и (3) от AktG. членовете на управителния съвет дължат обезщетение при следните обстоятелства: връщане на вноски на акционери, изплащане на лихви или дялове от печалбата на акционери, записване, придобиване, даване в залог или изкупуване на собствени акции, издаване на акции преди емисионната стойност да бъде изплатена изцяло, изплащане на възнаграждения на членовете на надзорния съвет, предоставяне на кредити, издаване на привилегировани акции при условно увеличение на капитала извън посочената цел или преди пълното внасяне на стойността му.

Идеята за „повдигането на корпоративни воал“ или т. нар. „проникваща отговорност“ не е чужда на немската съдебна практика и литература. В нея са развити няколко основни групи случаи, при които се допуска кредиторите да търсят от съдружниците изпълнение на

дружествени задължения. Сред тях са случаите на смесване на имуществото, смесване на сферите, злоупотреби с материалната декапитализация, и така наречените икономически разрушителни действия („*existenzvernichtender Eingriff*“). Те са свързани със защитата на кредиторите чрез покритието на капитала, тъй като се касае за действия на съдружниците, които са във вреда на имуществото и водят дружеството до състояние, в което не е възможно да извършва нормална икономическа дейност.

§ 2. Особености на защитата на кредиторите чрез имуществото и капитала във Великобритания

Във втората част на тази глава е изследвано Английското право, което е адаптирано към континенталната европейска концепция в процеса на хармонизация на нормите на Европейския съюз, непроменено и след Брекзит. Системата за защита на кредиторите в Англия се е отказала от изискването за минимален капитал и реалното му набиране що се отнася до „частната компания“. Вместо това се разчита на държавният надзор и по-специално на публичността, да гарантират ефективна защита на кредиторите. Освен това, реципрочно на ограничаването на отговорността на съдружниците, кредиторите се стремят да постигнат защита чрез обезпечения въз основа на договорни споразумения. Отговорността на управляващите за "неправомерна търговия" и "лишаването от права на директорите" също цели да осигури силно санкциониращо средство, което да служи за защита на кредиторите.

§ 3. Особености на защитата на кредиторите в САЩ

В този параграф е разгледан Американският дружествено-правен подход, който е насочен към подкрепа на акционерите, и осигуряване на максимална гъвкавост. Правилата за корпорациите по същество се регулират от два основни набора от закони. От законите на отделните щати и от т.нар. закони-модели, разработени за

стандартизиране на законовата регулация, от правилата за защита на кредиторите и от законите забраняващи измамното прехвърляне на активи. Концепцията за номиналната стойност, минималният капитал и капиталовите изисквания са напълно изоставени. Вместо това преди разпределението на дивиденди се прилагат т. нар. "тест за неплатежоспособност на собствения капитал", а след това и "балансов тест". Така изплащания към акционерите са позволени само ако корпорацията и след разпределението може да заплати изискуемите си дългове, а активите покриват пасивите. Съществуват възможности за търсене на отговорност на акционерите и директорите, и се набляга върху механизмите за самозащита, които кредиторът следва да използва. Разгледани са възможностите за автономна защита на кредиторите чрез договорни клаузи свързани със защитата на капитала, които биват договаряни в търговските договори или т. нар. ковенанти.

Заклучение

В заключението се извеждат изводите от направения анализ и се правят предложения за усъвършенстване на правото.

Първите български търговско-правни норми, които са реципирани от водещи европейски законодателства поставят началото на защитата на кредиторите на капиталовите търговски дружества посредством изискванията за публичност, нормите за набиране и покритие на капитала, защита на кредиторите при прекратяване, преобразуване на дружества, намаление на капитала и чрез отговорността на органите на управление пред трети лица. Въведени са множество важни понятия – като основен капитал, чисто имущество и други. Така е поставено началото на една уредба, която след прекъсване между 1951 г. и 1991 г., е продължена с приемането на сега действащия Търговски закон.

Правото на ЕС оказва съществено въздействие върху развитието на търговското и дружественото право на страните-членки. Европейското дружествено право е насочено към уравнивяване на

разнопосочните интереси на съдружниците и кредиторите. Интересът на съдружниците да получават дивиденди е осигурен чрез прилагането на законово определени и кодифицирани счетоводни правила, които не позволяват намаляване на печалбата. Правата на кредиторите на капиталови търговски дружества се гарантират посредством задължителната стойност на капитала, правилата за неговото набиране, покритие, изискванията на счетоводната отчетност и публичността. Повечето от тези норми се съдържат в директиви, които изискват транспониране в националните законодателства и са насочени към акционерните дружества, а не към дружествата с ограничена отговорност.

Съгласно българското търговско право, защитата на кредиторите се осъществява чрез нормите за реално внасяне и покритие на капитала. В резултат на европейското законодателство реалното внасяне на непарични вноски е уредено изчерпателно за всички капиталови търговски дружества. Прави се извода, че за разлика от съществуващата уредба във връзка с внасяне на скрити непарични вноски в АД, тази материя не е уредена по отношение на ООД.

Прави се извода, че третирането на заемите от съдружниците като част от капитала, по примера на германската уредба за защита на кредиторите, би било полезно при дружеството с ограничена отговорност, тъй като при дружествата с ниска стойност на капитала това е предпочитан начин на финансиране, който води до нарушаване на равнопоставеността между съдружниците и останалите кредитори.

Заключението е, че както Континенталната, така и Англосаксонската правна доктрина обстойно са изследвали възможностите за ограничаване на риска за кредиторите, който е породен от ограничената отговорност на съдружниците в капиталовите търговски дружества. Въпреки развитието, което се наблюдава в посока изоставяне на защитната функция на капитала, той все още играе съществена роля в Континенталната правна система. Наред с капиталовата защита на кредиторите важна роля играят задълженията

за публичност, правилата на счетоводното отчитане, отговорността на съдружниците и управляващите, както и някои договорни средства за защита – като ковенантите, които също са свързани с капиталовата защита. Въпреки че е спорна, не е напълно изоставена идеята за повдигане на „корпоративния воал“.

Българската правна доктрина, както и в повечето страни членки на ЕС, залага на капиталовата защита на кредиторите на ООД и АД и КДА.

В резултат на направения анализ на съществуващата правна уредба, са направени предложения за усъвършенстване на законодателството, чрез промяна и допълване на ТЗ и ЗСч както следва:

Направени са предложения във връзка със забрана за предоставяне на заеми от ООД за придобиване на дялове в него, във връзка с уточняване на необходимите решения на ОС на ООД при свикване на събрание по чл. 138, ал. 3 от ТЗ, във връзка с връщането на допълнителни парични вноски, във връзка с подобряване на публичността при прехвърляне на дружествени дялове, във връзка с дължимата грижа от страна на управителя на ООД и във връзка с реалното отчитане на активите на дружествата с оборот до 200 000 лв.

III. ОСНОВНИ ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Изчерпателно са разгледани всички норми, които са свързани със защитата на кредиторите в българското търговско право. Отделено е място също на някои противоречиви концепции като „повдигането на корпоративния воал“ и на алтернативни възможности за договорна защита, базиращи се на капитала като ковенантите.

Преглед на библиографията показва ясно, че настоящото изследване е първото у нас което изследва нормативната уредба във връзка със защитата на кредиторите на капиталовите търговски дружества. Рисковете за кредиторите, които поражда ограничената отговорност на съдружниците в капиталовите търговски дружества следва да бъдат обект на анализ при всяка законодателна промяна, от гледна точка на правната сигурност.

Разгледани са някои неуредени или спорни въпроси при дружеството с ограничена отговорност като придобиването на собствени дялове, уреждането на имуществените последици при едностранно напускане на съдружник, подлагане на връщането на допълнителните парични вноски на режима на покритие на капитала.

Предложенията *de lege ferenda* са направени в съзвучие с актуалния информационен модел за защита на кредиторите от *Corporate governance*.

Като принос следва да се разглежда и сравнителният анализ на германското, английското и американското законодателства във връзка със защитата на кредиторите на капиталови търговски дружества.

Към общите и важни приноси може бъде причислено и използването на международни нормативни източници.

IV. ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Доклади и статии

1. Кайкамджозова, Л., Нормативни и съдебно практически аспекти свързани със защитата на кредиторите, Сборник с доклади от национална научна кръгла маса „Ролята на правото в съвременната икономика“, Изд. “Наука и икономика“ 2017, ISBN 978-954-21-0949-5, стр. 295-306
2. Кайкамджозова, Л., Методи и подходи за защита на кредиторите, Сборник с доклади от 1-ва, Национална научна конференция 9 ноември 2018 г. „Правото и бизнесът в съвременното общество“, Изд. “Наука и икономика“ 2019, ISSN 2603-5073, стр. 248-360
3. Кайкамджозова, Л. (2019), Сравнителен анализ на разпоредбите за дружеството с ограничена отговорност от гледна точка на защитата на кредиторите, Известия. Списание на Икономически Университет-Варна. 63(2), с. 155-169, ISSN 1310-0343